

Asia: VN/9732/2019

STM065:00/2019 Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi sairausvakuutuslain, työsopimuslain ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi

Yleiset kommentit uudistuksesta ja esitysluonnokseen sisältyvistä ehdotuksista

- **yleiset huomiot ehdotetuista vanhempainpäiväraahajärjestelmän muutoksista**

On erittäin hienoa, että vanhempainrahajärjestelmän uudistamisen lähtökohdaksi on otettu kaikkien lasten yhtäläinen oikeus vanhempainrahaan perhemuodosta riippumatta.

Perhevapaauudistus on tärkeä uudistus. Huolimatta seuraavista kriittisistä huomioista ja korjausehdotuksista, tämän uudistuksen toteuttaminen jo nyky muodossaan parantaisi olennaisesti monimuotoisten perheiden asemaa – lukuun ottamatta joitakin perheryhmiä, joiden osalta tilanne heikkenisi.

Monimuotoiset perheet -verkosto esittääkin seuraavassa yksityiskohtaisia huomioita, jotka olisi välttämätöntä ottaa lukuun esityksen jatkovalmistelussa lausuntokierroksen jälkeen.

- **kommentit raskaus- ja erityisraskausrahaa koskevista ehdotuksista ja perusteluista**

Monimuotoisten perheiden näkökulmasta raskausrahan nimitys on erinomainen muutos, se ottaa huomioon sen, että kyseessä on nimenomaan raskaana olemiseen liittyvä etuus. Näin ollen esimerkiksi adoption kautta äideiksi tulevat eivät koe nykyisenkaltaista epäoikeudenmukaisuutta siinä, ettei heillä ole oikeutta äitiysrahaan.

Raskausrahaan tehdyt muutokset tuottavat kuitenkin esityksessä heikennyksen niille vanhemmille, joiden lapsi on kuollut kohtuun tai jotka joutuvat terveydellisistä syistä keskeyttämään raskauden

vielä sen jälkeen, kun 154 raskauspäivää on tullut täyteen. Nykytilassa synnyttäjää saa näissä tilanteissa 105 päivää äitiysrahaa, esityksen mukaan tämä supistuisi 84 päivään. Nykytilanteessa isällä tai synnyttäjän puolisoilla on oikeus 18 vanhempainrahapäivään synnytyksestä eteenpäin, esityksessä tämä supistuisi 12 päivään. Nämä leikkaukset on peruutettava ja oikeus vanhempainrahaan lapsen syntyessä kuolleena on pidettävä ennallaan.

Adoptiovanhempien osalta esityksen mukaan poistuisi tämänhetkisessä perhevapaajärjestelmässä oleva kompensatio siitä, ettei adoptiovanhempi ole oikeutettu äitiysrahaan. Tämä kompensatio olisi säilytettävä ja adoptioperheille olisi säädettävä raskausrahaa vastaava 40 päivän oikeus odotusrahaan tehdystä lapsipäätöksestä lähtien. Jos adoptiovanhempia on kaksi, odotusraha jaettaisiin tasan 20+20 päivää kummallekin vanhemmalle.

- **kommentit vanhempainrahaa koskevista ehdotuksista ja perusteluista**

Vanhempainrahan uudistukset ovat pääosin erittäin tervetulleita. Vanhempainrahakauden pidentäminen ja sen jakaminen tasan vanhempien kesken on periaatteellisenä uudistuksena kannatettava. Samalla suunnitellut uudistukset tuottavat kuitenkin monimuotoisissa perhetilanteissa haasteita, jotka vaativat erilaisten perheryhmien vielä tarkempaa huomioimista.

Monimuotoiset perheet -verkosto esittää vanhempainrahoja koskeviin ehdotuksiin seuraavia muutoksia:

§5 Oikeus vanhempainrahaan

Vanhempainrahaoikeuden sitominen sekä huoltajuuteen että vanhemmuuteen on ongelmallista. Ensinnäkin tämä ratkaisu ohjaa vanhempia tekemään lapsen oikeuksiin ja lasta koskevaan päätöksentekoon sekä vanhemman päätösvaltaan liittyviä ratkaisuja sillä perusteella, kuka on oikeutettu perhevapaisiin missäkin tilanteessa. Tämä on äärimmäisen ongelmallinen ratkaisu, sillä sen ohjausvaikutukset voivat olla lapsen edun kannalta kielteiset ja huoltajuutta sekä juridista vanhemmuutta koskevat ratkaisut perustuvat tällöin muuhun kuin lapsen edun mukaiseen harkintaan.

Toiseksi huoltajuuden ja juridisen vanhemmuuden yhdistelmän edellyttäminen vanhempainrahaoikeuden ehtona heikentää nykyisiä mahdollisuuksia vanhempainrahan käyttämiseen. Tällä hetkellä vanhempainrahaa voivat käyttää synnyttäjä, synnyttäjän puoliso sekä lapsen toinen juridinen vanhempi huoltajuudesta riippumatta. Tätä oikeutta ei ole syytä nykyisestä rajoittaa. Esityksen mukaan lapsen toisella juridisella vanhemmalla ei olisi lainkaan oikeutta käyttää vanhempainrahaa, jos hän ei ole lapsen huoltaja. Synnyttäjän puolisoilla olisi oikeus saada

luovutuksena enintään 63 päivää, kun nykytilanteessa hänellä on mahdollisuus käyttää synnyttäjän suostumuksella vaikka koko vanhempainrahakausi. Etenkin sateenkaariperheiden kohdalla nämä heikennykset ovat olennaisia ja hankalia.

Vanhempainrahoja tulisi myös voida luovuttaa olennaisesti ehdotettua laajemmin. Tästä lausutaan tarkemmin §7 kohdalla.

Sen sijaan on erinomainen uudistus, että myös toisen juridisen vanhemman puolisolle voidaan jatkossa luovuttaa vanhempainrahapäiviä.

2kk määräajan asettaminen vanhempainrahojen käyttöön niille vanhemmille, jotka ovat tunnustamassa / tunnustaneet vanhemmuuden, on ongelmallista.

Esimerkiksi Helsingissä jonot lastenvalvojalle ovat sen pituiset, että vanhemmuuden tunnustaminen ei välttämättä ole mahdollista 2kk määräaikaan mennessä, jos sitä ei ole voitu tunnustaa neuvolassa (esim. jos vanhemmat eivät ole parisuhteessa keskenään). Jotta tämä ei muodostaisi ylimääräistä estettä toisen vanhemman vanhempainrahojen käytölle, on 2kk määräaika nostettava vähintään 6kk, mielellään 12 kk asti lapsen syntymästä.

Naisparin ydinperheessä voidaan tunnustaa vanhemmuus äitiyslain mukaan neuvolassa ennen lapsen syntymää vain, jos perhe on käynyt hedelmöityshoidoissa klinikalla. Jos lapsi sen sijaan on saanut alkunsa jollakin muulla tavalla, toisen vanhemman vanhemmuus on vahvistettava sisäisen adoption kautta. Tämä prosessi kestää paikkakunnasta riippuen 3kk - jopa 12kk. Myös sisäisen adoption kautta vanhemmaksi tuleva miesparin osapuoli joutuu odottamaan adoptioprosessin valmistumista.

Tästä syystä olisi varmistettava, että juridisen vanhemman puolisollla, joka vastaa tosiasiallisesti lapsen hoidosta ja on aikeissa adoptoida lapsen sisäisen adoption kautta, on oikeus vanhempainrahaan myös sen jälkeen, kun hän on käyttänyt ne 63 päivää, jotka juridinen vanhempi voi hänelle luovuttaa. Tämä oikeus tulisi olla, mikäli on ilmeistä, että henkilö on aikeissa adoptoida puolisonsa lapsen ja hänelle siten on tulossa oikeus omaan vanhempainrahaosuuteen. Tästä osoituksena voidaan pitää esimerkiksi adoptioneuvonnan aloittamista sisäisen adoption suorittamiseksi.

6§ Vanhempainrahapäivien määrä

Vanhempainrahan määrässä on perheen tilanteeseen liittyviä yksityiskohtia, seuraavassa on esitetty Monimuotoiset perheet -verkoston yksityiskohtaiset huomautukset tähän pykälään perhetilanteiden mukaan.

Yhden vanhemman perhe:

On erinomaista, että lapsen ainoa vanhempi saa käyttöönsä kaikki vanhempainrahapäivät. Tämä parantaa yhden vanhemman perheiden taloudellista tilannetta ja ehkäisee osaltaan lapsiperheköyhyyttä. On myös tervetullutta, että lapsen juridiselle vanhemmalle, joka on huoltaja, tulee oma kiintiö siitä riippumatta, asuuko hän lapsen synnyttäjän kanssa vai ei. Niistä vanhemmista, jotka eivät asu synnyttäjän kanssa, valtaosa on isiä, ja tämä parantaa myös näiden isien mahdollisuutta luoda alusta asti läheinen suhde lapseensa.

Lapsen kuolema:

Vanhempainvapaan pituutta on lisätty elävien lasten vanhemmille, mutta lapsen kuollessa vapaita on uudessa esityksessä leikattu tai ne ovat pysyneet samoina. Kuolleena syntyvän lapsen toisen vanhemman oikeus vanhempainrahaan syntymän yhteydessä heikkenee annetun esityksen mukaan 18 päivästä 12 päivään. Tällekin heikennykselle ei esityksessä anneta minkäänlaisia perusteita. Heikennys on peruttava ja vähintään nykytilan mukainen vanhempainrahoikeus säilytettävä.

Vanhemmat, joiden lapsi kuolee vanhempainrahakauden jälkeen, joutuvat tällä hetkellä hakemaan työnantajaltaan sairauslomaa. Sairausloman hakemisessa surun perusteella on suuria haasteita, jotka yksilöidään erinomaisesti Käpy ry:n lausunnossa. Yrittäjät ja pätkätöissä olevat ovat erityisen haavoittuvassa asemassa: sairausloma on heille usein merkittävä taloudellinen riski, mutta kuitenkin ainoa vaihtoehto, jos työkykyä tai oikeutta mihinkään etuuteen vanhempainrahan jälkeen ei ole.

Tällä perusteella Monimuotoiset perheet -verkosto yhdessä Käpy – Lapsikuolemaperheet ry:n kanssa toteaa, että esitettyjen heikennyksien korjaamisen lisäksi kaikkien alaikäisen lapsensa kuoleman kokeneiden vanhempien tulisi olla oikeutettuja 105 päivän erityisvanhempainrahaan. Suomen tulisi pitkällä tähtäimellä siirtyä Tanskan mallin mukaiseen 26 viikon surulomaan.

Mikäli tätä ei voida toteuttaa, on vähintään tehtävä seuraava muutos: Jos lapsi kuolee vanhempainrahakauden aikana, vanhempainraha jatkuu vain 12 päivää tai kunnes käynnissä oleva vanhempainrahakausi päättyy (vaikka kautta olisi jäljellä vähemmän kuin 12 päivää). Lapsen kuollessa vanhempainrahakaudella, vanhempainrahan tulisi joka tapauksessa jatkua suunnitellun vanhempainrahakauden loppuun asti, tai vähintään 18 päivää, jos vanhempainrahakausi päättyy ennen sitä.

Lapsen antaminen adoptioon tai sijoittaminen kodin ulkopuolelle:

Yllä esitetty kuolleena syntyneen lapsen synnyttäjään kohdistuva vanhempainrahan heikennys koskee myös synnyttäjää, joka luovuttaa lapsensa adoptoitavaksi sekä synnyttäjää, jonka lapsi huostaanotetaan ennen kuin raskausrahan aloittamisesta on kulunut 84 päivää. Myös näissä

tilanteissa nykyainsäädäntö mahdollistaa 105 äitiysrahopäivää, kun ehdotettu sääntely rajoittaa oikeuden EU-direktiivin minimin mukaiseen 84 päivään. Nämä synnyttäjät ovat usein lähtökohtaisesti heikossa asemassa, on erittäin ongelmallista lyhentää heidän aikaansa toipua raskaudesta ja synnytyksestä, sekä selvitä lapsesta luopumisen aiheuttamasta henkisestä kärsimyksestä.

Monikkoperheet:

Kaksosperheiden vanhempien mahdollisuus pitää vanhempainrahopäiviä yhtäaikaisesti vähenee esityksen mukaan 6 päivällä, kolmosperheissä vastaavasti lisääntyy. Monikkoperheissä tarve vanhempainrahopäivien yhtäaikaiselle käytölle liittyy siihen, että vauvoja syntyy enemmän kuin yksi, monikkovauvat syntyvät usein ennaikaisesti ja heillä, tai yhdellä heistä, voi olla pitkiäkin sairaalajaksoja heti syntymän jälkeen. Molempien vanhempien samanaikaista työpanosta tarvitaan lasten hoidossa sekä sairaala-aikana että sen jälkeen.

Samalla, kun ainoana syntyneiden lasten vanhempainrahakautta on pidennetty, monikkolasten osalta pidennys kohdistuu vain yhden lapsen vanhempainrahakautteen. Toisen ja sitä seuraavien yhtä aikaa syntyneiden lasten osalta saadut lisäpäivät pysyvät edelleen 60 päivässä.

Monimuotoiset perheet -verkosto esittää yhdessä Suomen Monikkoperheet ry:n kanssa, että yhtäaikaisesti pidettävien päivien määrän osalta, että määrää pidennetään niin, että yhdestä lapsesta yhtäaikaisesti pidettäviä päiviä olisi 18, kaksosista 108 (18+90), kolmosista 198 (18+90+90) ja nelosista 288 (18+90+90+90).

Lisäksi verkosto esittää yhdessä Suomen Monikkoperheet ry:n kanssa, että ensisijaisesti monisikiöraskaudesta syntyneistä ns. lisälapsista myönnettävää vanhempainrahopäivien määrää lisätään hallituksen esitysluonnoksen 78:sta niin, että kaksosperheessä päivien kokonaismääräksi tulee 496 (360+136), kolmosperheessä 632 (360+136+136) ja nelosperheessä 768 (360+136+136+136).

Toissijaisesti lisälasten vanhempainrahopäivien osalta esitämme, että vanhempainrahopäivien määrää lisätään samassa suhteessa kuin yhden syntyvän lapsen, lisäyksen suhdeluvulla 1,134, eli kymmenellä päivällä lisälasta kohden 78:sta 88:aan, jolloin kaksosperheessä kokonaismääräksi tulee 448 (360+88), kolmosperheessä 536 (360+88+88) ja nelosperheessä 624 (360+88+88+88).

Sijaisperheet ja sijoitettujen lasten vanhemmat

On erinomaista, että sijoitetun lapsen vanhemmalle ehdotetaan oikeutta vanhempainrahaan niiltä päiviltä, jolloin lapsi on kotilomalla. Tämä tukee lapsen ja hänen biologisen vanhempansa välisen suhteen syntymistä ja ylläpitämistä myös silloin, jos lapsi on huostaanotettu ja sijoitettu.

Monimuotoiset perheet -verkosto kannattaa myös lämpimästi muutosta, jonka mukaan toimeksiantosuhteisena perhehoitajana toimimista ei katsottaisi ansiosidonnaisen vanhempainrahan nostamista estäväksi ansiotyöksi.

Adoptioperheet:

Adoptiovanhemmat eivät tähänkään asti ole saaneet äitiyspäivärahaa. Tätä on kompensoitu pidemmällä vanhempainrahakaudella, joka kuitenkin alkaa vasta siitä, kun vanhemmat saavat lapsen hoitoonsa. Adoptio-odotus kestää reilusta vuodesta useampaan vuoteen, mutta loppuodotus siitä, kun lapsiesitys tulee, on usein hyvinkin lyhyt. Kotimaan adoptioissa puhutaan lyhimmillään muutamasta päivästä, kansainvälisissä adoptioissakin parista kuukaudesta.

Adoptioissa odotuksen viimeinen kuukausi tarkoittaa käytännön asioiden hoitamista: rokotuksia, viisumeja, matkajärjestelyjä sekä itse varsinainen hakumatka. Tällä hetkellä adoptiovanhemmat joutuvat käyttämään näihin järjestelyihin ja varsinaiseen hakumatkaan lomapäiviä tai palkattomia vapaita.

Perheiden yhdenvertaisuuden vuoksi raskausrahaa vastaava odotusraha tulisi ulottaa koskemaan myös adoptiovanhempia. Tällä suojataan perheiden loppuodotuksen edellyttämiä vapaita työstä ja menetyksiä toimeentulosta. Odotusrahaoikeus olisi molemmilla tulevilla juridisilla vanhemmilla, se tulisi voimaan lapsipäätöksestä lähtien ja se jaettaisiin tasan 20 päivän lisäyksenä kummankin vanhemman vanhempainrahakiintiöön. Jos henkilö adoptoi yksin, hänellä olisi oikeus myös toisen vanhemman odotusrahakiintiöön.

Kustannuksiltaan tämä raha on vuositasolla vähäinen. Vuonna 2019 Suomeen syntyi 45 613 lasta, kun samana vuonna kansainvälisen adoption kautta Suomeen saapui 67 lasta. Lisäksi kotimaan adoptioita on vuosittain 30-50.

§7 Vanhempainrahan luovuttaminen:

Yleisenä huomiona verkosto pitää liian suppeana rajatusta siitä, keille vanhempainrahapäiviä voisi luovuttaa. Tämä liittyy etenkin etävanhempien, uusperheiden, yhden vanhemman perheiden ja sateenkaariperheiden tilanteisiin.

Oikeus vastaanottaa luovutettuja vanhempainrahapäiviä tulisi olla paitsi juridisella vanhemmalla, joka on huoltaja, myös huoltajalla, joka ei ole juridinen vanhempi, sekä juridisella vanhemmalla, joka ei ole huoltaja. Näin tulisi olla riippumatta siitä, ovatko nämä henkilöt parisuhteessa juridisen

vanhempi-huoltajan kanssa. Päätösvalta omien vanhempainrahapäivien luovuttamisesta voisi esitetyn mukaisesti olla kullakin vanhempainrahaan oikeutetulla vanhemmalla, mutta luovutuksen kohdetta ei tulisi rajata pelkästään juridisen vanhemmuuden + huoltajuuden tai parisuhdestatuksen perusteella.

Rajaamalla oikeus vanhempainrahan vastaanottamiseen juridiseen vanhemmuuteen tai vahvistettuun huoltajuuteen, toteutetaan lainsäädännön vaatimus sille, että luovutettujen päivärahajoukon tulee olla oikeudellisesti tarkasti rajattu. Rajaamalla joukko vanhempiin tai huoltajiin varmistetaan myös se, että vastaanottajalla on tosiasiallinen suhde lapseen, jonka osalta hän vanhempainrahaa käyttää. Vanhempainraha-oikeuden ehtona on joka tapauksessa lapsen hoivasta vastaaminen, joten henkilö, joka ei todellisuudessa vastaa lapsen hoivasta, ei voi käyttää vanhempainrahaa.

Verkosto ei ole löytänyt esityksestä päteviä perusteita sille, miksi vanhempainrahaa ei voisi luovuttaa vanhemmalle, joka ei ole huoltaja, tai huoltajalle, joka ei ole vanhempi, jos vanhempainrahaan oikeutettu näin haluaa tehdä.

Yksityiskohtaiset huomiot vanhempainrahojen luovuttamisesta:

Yhden vanhemman perheet:

Vanhempainrahapäiviä tulisi voida luovuttaa vanhemman puolisolle enemmän kuin nyt mahdolliset 63 päivää. Verkoston näkemyksen mukaan vanhempainrahapäivistä tulisi voida luovuttaa kaikki vanhemman 97 päivän kiintiön ylittävät päivät. 320 vanhempainrahapäivästä tulisi siis voida luovuttaa puolisolle halutessaan 223. Vähintään vanhemman tulisi voida luovuttaa 2*63 päivää eli 126 päivää silloin, kun hänellä on yksin oikeus kaikkiin vanhempainrahapäiviin. Puolison lisäksi päiviä tulisi voida luovuttaa myös lapsen huoltajalle, joka ei ole juridinen vanhempi, sekä juridiselle vanhemmalle, joka ei ole huoltaja. Päätösvalta luovuttamisesta olisi lapsen ainoalla juridisella vanhemmalla, joka on myös huoltaja.

Tämä helpottaisi niiden yhden vanhemman perheiden tilanteita, joissa vanhemman puoliso, lapsen juridinen isä, joka ei ole huoltaja, tai lapsen muu huoltaja olisi valmis jakamaan vanhemmuuden vastuuta juridisen vanhempi-huoltajan kanssa. Nyt ehdotettu uudistus käytännössä sitoo lapsen ainoan vanhemman kotiin vähintään 257 vanhempainrahapäiväksi, vaikka hänellä olisi vastuunjakoon halukas puoliso tai lapsen muu huoltaja. Tämä olisi olennainen heikennys nykytilaan nähden, jossa koko vanhempainrahakauden voivat käyttää myös lapsen juridinen etävanhempi, vaikka hän ei ole huoltaja, tai synnyttäjän puoliso.

Apilaperheet ja etävanhemmat:

Uudistuksessa on otettu apilaperheiden huomioimisessa lähtökohdaksi kahden parin muodostama apilaperhe, jossa molemmista pareista yksi osapuoli on lapsen biologinen ja juridinen vanhempi sekä huoltaja. Oletus esityksessä on, että nämä kaksi vanhempaa kantavat myös pääasiallisen vastuun perhevapaiden käyttämisestä. Tällaiselle perheelle malli sopii hyvin, mutta ongelma on, että todellisuudessa näitä perheitä on hyvin vähän.

Todellisen elämän apilaperheen muodostavat yleisimmin naispari ja itsellinen mies tai miespari ja itsellinen nainen, tai järjestelyt voivat olla myös muunlaisia. Vanhemmuutta jaetaan näissä perheissä monenlaisilla eri tavoilla, päävastuu ei aina ole juridisella äidillä ja juridisella isällä. Juridisten vanhempien maksimimäärä on nykyinsäädännössä kaksi. Siksi apilaperheissä joudutaan aina valitsemaan, ketkä ovat lapsen juridiset vanhemmat.

Nyt toteutettavan perhevapaaudistuksen ohjausvaikutus on monelta osin ongelmallinen. Esimerkiksi tilanteessa, jossa naispari kantaa päävastuun lapsesta, on kohtuutonta, että synnyttäjän puoliso voisi saada käyttöönsä parhaassakin tapauksessa vain 63 päivää vanhempainrahoja. Nykytilassa hän voi käyttää halutessaan isyysrahan lisäksi koko vanhempainrahakauden. Uudistus voi myös johtaa siihen, että synnyttäjän vanhempainrahoikeuden maksimoimiseksi jätetään lapsen toisen vanhemman huoltajuus vahvistamatta.

Vanhempainrahoja pitäisi voida luovuttaa myös sellaiselle huoltajalle, joka ei ole juridinen vanhempi, sekä sellaisen juridisen vanhemman puolisolle, joka ei ole huoltaja. Ei voi olla niin, että tosiasiallinen vanhempi, joka vastaa lapsen hoidosta, jää ilman vanhempainrahaa sen takia, ettei oikeus ole kaikkien osapuolten toiveiden mukaisesti suostunut vahvistamaan häntä lapsen huoltajaksi.

Miesparin perhe:

Miesparin ydinperheet muodostuvat joko adoption tai sijaissynnytyksen tai siihen vertautuvan epävirallisen järjestelyn kautta. Näissä tilanteissa molemmat isät harvoin ovat heti alusta lapsen juridisia vanhempia ja huoltajia, ja näissä prosesseissa voi mennä pitkään. Siksi olisi erityisen tärkeää myös miesparien perheiden kannalta, että vanhempainrahapäiviä voisi luovuttaa ehdotettua laajemmin myös ilman vanhemmuuden ja huoltajuuden yhdistelmää tai parisuhdevaatimusta.

7§:ään on tehtävä seuraavat korjaukset:

- Vanhemman on voitava luovuttaa kaikki 97 päivää ylittävät vanhempainrahopäivänsä tai vähintään 2*63 päivää silloin, kun hän saa yksin käyttöönsä kaikki vanhempainrahopäivät.
- Vanhempainrahoja tulee voida luovuttaa oman kiintiöidyn osuuden (97 päivää / huoltaja-vanhempi) ylittävältä osalta kaikille lapsen tosiasiallisille vanhemmille, jotka vastaavat lapsen hoidosta. Tosiasiallisen vanhemmuuden kriteerinä voidaan käyttää esimerkiksi samankaltaista määrittelyä kuin laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta käytetään ”erityisen läheiselle henkilölle”, jolle voidaan vahvistaa tapaamisoikeus lapseen.
- Jos rinnastus lakiin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta ei ole lakiteknisesti mahdollinen, on vanhempainrahopäiviä voitava luovuttaa myös lapsen huoltajalle, joka ei ole juridinen vanhempi, ja juridiselle vanhemmalle, joka ei ole huoltaja.
- Myös huoltajan tai juridisen vanhemman, joka ei ole huoltaja, puolisoilla tulisi olla mahdollisuus vastaanottaa luovutettuja vanhempainrahopäiviä.
- Lisäksi vanhempainrahopäiviä tulisi voida luovuttaa vanhemmalle, joka antaa lapsensa adoptoitavaksi, ja jolle vahvistetaan adoption yhteydessä yhteydenpito-oikeus lapseen (nk. avoin adoptio), sekä henkilölle, jolle on vahvistettu tapaamisoikeus lapsenhuoltolain 9c§:n nojalla.

Aivan minimissään on toteutettava seuraava muutos:

- Vanhempainrahoja tulee voida luovuttaa paitsi omalle puolisolle ja toiselle huoltaja-vanhemmalle, myös toisen huoltaja-vanhemman puolisolle. Eli omasta kiintiöstä tulee voida luovuttaa 63 päivää kaikille niille, joille ko. lapsesta voi syntyä tai on syntynyt mahdollisuus käyttää vanhempainrahopäiviä.

Verkosto huomauttaa, että vaikka yllä ehdotettu saattaa kuulostaa monimutkaiselta, yhden lapsen osalta käytännössä enimmäismäärä henkilöitä, jotka olisivat oikeutettuja käyttämään vanhempainrahopäiviä, olisi neljä. Jo alkuperäinen esitys mahdollistaa vanhempainrahan jakamisen neljälle vanhemmalle. Verkosto vaatii ainoastaan luovutusmahdollisuuden laajentamista nykyisestä tarkasti rajatuilla perusteilla. Verkostolla ei ole tiedossa tilanteita, joissa vanhempainrahan käyttäjiä olisi enempää kuin neljä.

§8 Vanhempainrahan käyttö

Verkosto pitää erinomaisena uudistuksena, että vanhempainrahaa voisivat jatkossa käyttää yhtä aikaa 18 päivää myös juridisten vanhempien puoliset. Tämä takaa kaikille vanhemmille oman yksilöllisen mahdollisuuden luoda lapseen vahvan siteen jo tämän ollessa aivan pieni. Tähänkin oikeuteen pätee kuitenkin sama kuin yllä §7:ään, oikeus tulisi olla myös juridisella vanhemmalla, joka ei ole lapsen huoltajalla, ja huoltajalla, joka ei ole juridinen vanhempi, sekä vanhemmalla, joka antaa lapsensa adoptoitavaksi, mutta jolla säilyy yhteydenpito-oikeus lapseen (avoin adoptio).

- **kommentit muita sairausvakuutuslakiin ehdotettuja muutoksia koskien**

Osa-aikaisen vanhempainrahan osalta verkosto pitää hyvänä ja tervetulleena uudistuksena sitä, että myös lapsen ainoa vanhempi voisi käyttää osa-aikaista vanhempainrahaa. Sen sijaan verkosto pitää erittäin ongelmallisena etenkin yhden vanhemman perheiden kannalta sitä, että osittaisen vanhempainrahan käyttäjä menettäisi kokonaisen vanhempainrahapäivän ja saisi siitä vain puolikkaan päivärahan.

Tämä käytännössä vesittää koko osittaisen vanhempainrahan – perheelle, jolla on valmiiksi taloudellisesti tiukkaa, ei ole järkevää käyttää osittaista päivärahaa, jos kokonaisen ansiosidonnaisen päivärahan käytöstä saa vain puolikkaan päivärahan korvauksen. Käytännössä tämä heikentää etenkin yhden vanhemman perheiden vanhempien mahdollisuuksia käyttää järjestelmän joustoja jalansijan saamiseksi työelämäänsä. Tämä rajaus tekee osittaisen vanhempainrahan käytöstä varakkaiden ja jo valmiiksi hyvässä työelämäasemassa olevien etuoikeuden.

Verkoston käsityksen mukaan tässä on taustalla se, ettei Kelan järjestelmää saada ajoissa päivitettyä tavalla, joka mahdollistaisi puolikkaan vanhempainrahapäivän käyttämisen. Lakiin tulisi kuitenkin kirjata tämä oikeus, ja sen voimaantulopäiväksi arvio siitä, koska Kelan järjestelmä saadaan tältä osin uudistettua. On kohtuutonta, että lapsiperheköyhyyden vähentäminen sekä työllisyyden lisääminen yhden vanhemman perheiden sekä muiden heikossa työelämäasemassa olevien vanhempainrahalta palaajien tukemalla olisi tietojärjestelmän jäykkyydestä kiinni.

Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta

- **kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annettuun lakiin**

Monimuotoiset perheet -verkosto kannattaa muutosta, jossa perhe voi jatkossa vuorotella vapaammin vanhempainrahajaksojen ja kotihoidon tukijaksojen välillä. Tämä lisää perheiden valinnanvapautta ja mahdollisuutta suunnitella lapsen kotihoitoa itselleen tarkoituksenmukaisimmalla tavalla.

Muita etuuslakeja koskevat muutosehdotukset

- **kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista muihin etuuslakeihin**

-

Laki varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja koskevan lain muuttamisesta

- **kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista varhaiskasvatuslakiin ja varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annettuun lakiin**

On erinomainen uudistus, että lapsella olisi jatkossa lakisääteinen oikeus säilyttää päivähoitopaikkansa 13 viikon ajan, vaikka häntä hoidettaisiin kotona vanhempainrahalla.

Laki työsopimuslain ja laki merimiesten työsopimuslain muuttamisesta

- **kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista työsopimuslakiin ja laki merimiesten työsopimuslakiin**

Esityksen yksi keskeinen ongelma-kohta erilaisten perhetilanteiden kannalta on se, että työsopimuslakiin jätettiin jäykkä ja kategorinen neljän vanhempainrahakauden rajaus. Työsopimuslain tulisi joustaa vastaavasti kuin sairausvakuutuslaki. Tällainen järjestelmä on käytössä Ruotsissa, jossa se toimii sekä vanhempien että työnantajien kannalta ongelmitta.

Työsopimuslaki 4. luku 3§: Monimuotoiset perheet -verkosto ehdottaa, että oikeutta hoitovapaaseen uudistettaisiin toimeksiantosopimussuhteisten perhehoitajien osalta siten, että perhehoitajalla olisi oikeus kahden vuoden hoitovapaaseen lapsen ollessa 4-17-vuotias. Uudistuksen kustannusvaikutus olisi pieni (ks. Perhehoitoliitto ry:n lausunto tähän kokonaisuuteen). Kahden vuoden hoitovapaalla varmistetaan sekä sijoitetun lapsen että sijaisperheen turvallista sopeutumista uuteen elämäntilanteeseen, ilman perhehoitajan riskiä työpaikan menettämisestä.

Työsopimuslaki 4. luku 3a§: Monimuotoiset perheet -verkosto ehdottaa yhdessä Perhehoitoliitto ry:n kanssa, että 1. momentissa perhehoitajan hoitovapaasta ilmoittamisesta säädettäisiin samoin kuin adoptiolapsen hoidon vuoksi vapaasta ilmoittamisesta.

Laki vuosilomalain ja laki merimiesten vuosilomalain muuttamisesta

- **kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista vuosilomalakiin ja merimiesten vuosilomalakiin**

-

Liitelait (lakiehdotukset 18-29)

- **kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista liitelakeihin**

-

Vaikutusten arviointi

- **Taloudelliset vaikutukset**

-

- **Vaikutukset julkiseen talouteen**

-

- **Vaikutukset kotitalouksiin**

Esitys parantaa etenkin yhden vanhemman perheiden taloudellista tilannetta ja vähentää lapsiperheköyhyyttä.

- **Vaikutukset yrityksiin**

-

Vaikutukset viranomaisten toimintaan

-

- **Muut yhteiskunnalliset vaikutukset**

-

- **Vaikutukset lapsiin ja perheisiin**

Esitys parantaa usealla eri tavalla monimuotoisten perheiden yhdenvertaisuutta. Esityksen lähtökohta, jossa jokaisella lapsella tulee olla oikeus yhdenvertaisiin perhevapaisiin, lisää lasten välistä yhdenvertaisuutta. Lasten yhdenvertaisuuden ottaminen lähtökohdaksi siirtää perhevapaiden näkökulman vanhempien oikeuksista kaikkien lasten yhtäläiseen oikeuteen tulla vanhempiensa hoitamaksi. Samalla esitys nyt esitetyssä muodossa saattaa heikentää joidenkin perheiden asemaa nykytilaan verrattuna ja estää joidenkin lasten mahdollisuuksia tulla vanhempiensa hoitamiksi.

- **Vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon**

Esitys parantaa sukupuolten tasa-arvoa olennaisesti parantamalla isien asemaa perheessä sekä lisäämällä etävanhempien perhevapaiden käyttöä. Se parantaa myös yhden vanhemman perheiden (usein äitejä) taloudellista tilannetta, jolla on tasa-arvovaikutuksia. Tältä osin esityksen yksi

olennainen tasa-arvovaikutus olisi yhden vanhemman perheiden työmarkkinoille kiinnittymisen tukeminen mahdollistamalla osa-aikaisen vanhempainrahan käytön myös yhdelle vanhemmalle kerrallaan. Tämä vaikutus kuitenkin vesittyy siinä, että osittaisena käytetty vanhempainrahapäivä vie aina kokonaisen päivän vanhemman kiintiöstä.

- **Vaikutukset yhdenvertaisuuteen**

Esitys edistää etenkin lasten välistä yhdenvertaisuutta. Myös joidenkin perhemuotojen yhdenvertaisuus paranee, mutta toisten perhemuotojen tilanne taas heikkenee nykymuotoisessa uudistuksessa.

- **Vaikutukset työllisyyteen ja työelämään**

-

- **Onko jokin olennainen vaikutus jäänyt esityksessä arvioimatta tai liian vähälle arvoinnille? Jos on, niin mikä?**

Esityksen vaikutuksia monimuotoisten perheiden erilaisiin yksityiskohtaisiin tilanteisiin ei ole tarkasteltu riittävästi prosessin aikana, mikä on johtanut siihen, että esitys on monilta osin ongelmallinen ja heikentää useiden perheiden tilannetta nykyisestä.

Hallituksen esityksen toimeenpano ja seuranta

- **kommentit liittyen uudistuksen toimeenpanoon ja seurantaan**

Kyseessä on ennennäkemättömän laaja rakenteellinen uudistus. Siksi sen toimeenpanossa ja seurannassa on kuultava tarkasti erilaisten perheiden ja vanhempien näkemyksiä siitä, miten uudistus vaikuttaa heidän perhetilanteessaan. On myös oltava valmius herkästi korjata lakiin jääneitä epäkohtia, jos osoittautuu, että ne estävät joidenkin lapsen hoivasta vastaavien henkilöiden vanhempainraha-oikeuden tai aiheuttavat joissakin perhetilanteissa eläville kohtuuttomia tilanteita.

Esitys tarvitsee toimeenpanon tueksi laajaa viestintää, joka huomioi erilaiset perhetilanteet ja elämäntilanteet mahdollisimman hyvin. Monimuotoiset perheet -verkosto on käytettävissä konsultoimaan viestinnän toteuttamisessa inklusiivisesti eri perhemuotoihin liittyen.

Muut mahdolliset kommentit

Jatkossa vastaaviin laajoihin uudistuksiin ryhdyttäessä olisi ensiarvoisen tärkeää saada mukaan kohderyhmien edustajien näkökulmaa laajasti valmisteluvaiheeseen. Tässä prosessissa jäi nyt yllättävän paljon lausuntokierroksen jälkeen korjattavaksi, etenkin siihen nähden, että uudistuksen lähtökohdaksi oli otettu perheiden monimuotoisuuden huomioiminen. Jatkossa

perhevapaaudistusta valmisteltaessa on kuultava monimuotoisten perheiden edustajia hyvissä ajoin ennen yksityiskohtien lukkoon lyömistä.

Moring Anna
Monimuotoiset perheet -verkosto